

Mens en Wereld

„Zeg, het gaat zo lekker in Rotterdam! Je moet eens met Koops gaan praten. Hij heeft al gespreksgroepen gevormd en hij zit vol met originele ideeën en met de jongeren doet hij het zo goed...,” zo ongeveer werd ik op het congres begroet door een van de heren, nog voor ik goed en wel had kunnen vragen hoe hij het zelf maakte.

Met de heer Koops en Rotterdam ging het dus prima, maar wie was die meneer Koops ook alweer? Even later herinnerde ik me gelukkig dat het de nieuwe geestelijk raadsman voor Rotterdam en omgeving was, die op 2 januari van dit jaar in Zuid-Holland-Zuid zijn werk was begonnen.

Dat werk is dan: leiding geven aan de geestelijke verzorging in het Waterweggebied en de gemeenschappen daar adviseren en helpen bij alles, wat hier zoal bij te pas komt.

Een enorme berg om aan te beginnen, maar de heer Koops is iemand met een zeer snelle start, die niet lang nodig heeft om tot de kern van iets te komen en geen tijd verdoet met overbodig gepraat.

„Ik ben een plattelander,” zegt hij van zichzelf, met een heel licht accent, dat, zoals even later bleek, uit Drente stamt, „een plattelander in hart en nieren en ik zal het altijd blijven ook.” Dat plattelandshart kan hij dan ophalen op weg naar Slikkerveer of Krimpen aan de IJssel of zo, en het komt hem te stade als het gaat om de eenzaamheid van mensen, die van een dorp naar de grote stad verhuizen en daar onmiddellijk bedolven worden door onafzienbare huizenmassa's, waar ze zelfs hun naaste burens niet kennen.

Ideeën, ja, ik heb er heel wat gehoord die middag, heerlijk in het zonnetje achter het huis van mevrouw Reddingius, waar zich een groot en belangrijk deel van het humanistische leven van Rotterdam afspeelt, en bij wie de heer Koops voorlopig inwoont.

Om er een paar te noemen: naast de gebruikelijke „damesmiddagen” ook „herenmiddagen” een ideeënbus voor op- en aanmerkingen, gecombineerde bestuursvergaderingen met de H.J.G., zodat de jongeren ook eens betrokken worden bij het „grote” H.V., en dan, heel grappig, op een bijeenkomst van dames en heren contactbezoekers hebben ze onder elkaar een soort geïmproviseerde toneelstukjes opgevoerd van de verschillende mogelijkheden, die zich bij zo'n bezoek kunnen voordoen: onvriendelijke, kritische en zelfs agressieve mensen. (Komt dat echt voor?!!) In ieder geval was het instructief, maar natuurlijk ook om je naar te lachen! Ik wou, dat ik erbij geweest was.

Er gaat, naar mijn gevoel, van de heer Koops een kracht uit, die in staat is om mensen te activeren en enthousiast te maken. Je gaat vanzelf meedenken en meedoen. Je vergeet de tijd en, zoals ik toen, de trein en ik vond het helemaal niet erg.

Koops

NA DE BEVRIJDING

Schoon en stralend is, gelijk toen, het voorjaar,
Koud des morgens, maar als de dagen verder
Opengaan, is de eeuwige lucht een wonder
Voor de geredden.

In 't doorzichtig waas over al de brake
Landen ploegen weder de trage paarden
Als altijd, wijl nog de nabije verten
Dreunen van oorlog.

Dit beleefd te hebben, dit heellijfs uit te
Mogen spreken, ieder ontwaken weer te
Weten: heen is, en nu voorgoed, de welhaast
Doodlooze knechtschap—

Waard is het, vijf jaren gesmacht te hebben,
Nu opstandig, dan weer gelaten, en niet
Eén van de ongeborenen zou de vrijheid
Ooit zoo beseffen.

J. C. Bloem

Uitgave van het Humanistisch Verbond - Verschijnt om de veertien dagen
18e jaargang no. 10 - 18 mei 1963

Kritisch allerlei

De ANWB heeft executoir beslag laten leggen op 21 etsen die de Amsterdamse tekenaar en graficus Frank Lodeizen had tentoongesteld in de Moderne Boekhandel aldaar, lezen wij in Het Vrije Volk. De deurwaarder heeft bovendien aangekondigd, dat de betrokken kunstwerken in het openbaar zullen worden verkocht. En dat allemaal om wat Lodeizen noemt „een kleine schuld van een jaar of zes geleden, die ik echter niet kon betalen”. Uit de rest van het verhaal blijkt op welke wijze Nederland voor zijn kunstenaars zorgt. Lodeizen had namelijk met de ANWB afgesproken, dat hij 5 gulden per week zou afbetalen, „zo lang ik in de contraprestatie-regeling voor beeldende kunstenaars liep, ging dat nog wel. Maar de bepalingen zijn zo, dat je gedurende dertien weken per jaar niet in die regeling mag blijven. Ik kreeg dus op een gegeven moment een werklozenuitkering voor mij en mijn gezin van 46 gulden schoon. Toen kon ik die schuld niet meer betalen. Nu pakken ze mij op deze manier.”

De tekenaar verwacht, dat de deurwaarder een paar rijksopkopers mee zal brengen, die zijn etsen voor een rijksdaalder of vijf gulden zullen kopen:

„Daarmee is de prijs voor mijn werk kapot gemaakt. Bovendien kan van de opbrengst maar een fractie worden betaald van die schuld. Dit exploit kost alweer 38 gulden. Zo blijft de boel maar oplopen en ik kom er nooit meer van af.”

Waar de heer Crouwel van de Moderne Boekhandel aan toevoegt:

„Dit is een buitengewoon onsympathieke manier van doen. Stel je eens voor, dat dit gewoonte wordt. Er zijn talloze kunstenaars met schulden. Als daarvoor telkens beslag moet worden gelegd, kun je binnenkort in Amsterdam geen tentoonstelling meer houden.”

„De mensen in het westen die sex, eten en drinken, persoonlijke bezittingen en carrière de grondslag van hun leven maken, bevestigen Karl Marx' stelling, dat het communisme onafwendbaar is. De mensen moeten besluiten zich door God te laten regeren of zij veroordelen volken en hele werelddelen ertoe door tirannen te worden overheerst.”

Wij nemen aan dat u de stijl herkent, de beweringen die zonder enig bewijs worden geponeerd met een stelligheid die ieder weerwoord al bij voorbaat verdacht maakt. Natuurlijk, hier is de Morele Herbewapening aan het woord, die alleen communisme en christendom kent en in ieder geval alle niet-christenen materialistische wegbereiders van het communisme acht. Het is te onzinnig om er een woord aan vuil te maken eigenlijk, als wij niet in hetzelfde nummer

van de MRA-nieuwsdienst lazen, dat een „strijdgroep” in West-Duitsland officieel werd verwelkomd door vertegenwoordigers der stad Koblenz en militaire autoriteiten, dat

„het Duitse leger, de Bundeswehr, drie speciale voorstellingen (van een propagandatoneelstuk) georganiseerd had voor officieren en soldaten. Verrast en belangstellend keek Koblenz' burgerij toe, hoe middag na middag tientallen militaire vrachtwagens met ronkende motoren aanrukten, in lange rijen op het terrein voor de Rhein-Mosel-Halle parkeerden en hun duizenden grijs-geüniformeerde soldaten deden samenvloeien in de voorjaarszon.”

Wij hopen dat wij in Nederland van zulke officiële ontvangsten verschoond zullen blijven en dat de apostelen der Morele Herbewapening in vredesnaam niet op onze soldaten losgelaten zullen worden, omdat al bij herhaling aangetoond is, dat hun simplificaties nu niet bepaald bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van eigen denken, voor het stimuleren van democratische gedachten en instellingen. Het is dan ook wel triest te moeten lezen, dat uitgerekend in Duitsland „in drie verschillende kazernes de strijdgroep werd uitgenodigd de troepen verdere ideologische scholing te geven. Soortgelijke scholing werd ook aan eenheden van de politie gegeven (...) De strijdgroep werd uitgenodigd een aantal scholen en jeugdgroepen toe te spreken.”

Nog even over Duitsland. Het kamerlid de heer Scheps wijst ons erop, dat in ons nummer van 9 maart jl. ten onrechte de indruk wordt gewekt, dat in het Tweede-Kamerdebat over het Nederlands-Duits verdrag een punt van bespreking had uitgemaakt de overweging dat Elten en Tudderden naar de Bondsrepubliek ferugmoesten, omdat onze oosterburen dan met temeer kracht grensherzeningen zouden kunnen eisen in het oosten. Dat argument is door de communist Bakker bestreden, maar in het kamerdebat door geen van de andere afgevaardigden naar voren gebracht. Wij hadden de indruk van wel, na lezing van het verslag in de NRC (zo u ziet: het beste paard...), maar willen graag rectificeren, dat die indruk onjuist was. Het argument wordt er niet minder kwalijk door, maar het is dan ook door geen van onze kamerleden gebruikt.

Op de jaarvergadering van de Nederlandse bond van leerkrachten bij het Nijverheidsonderwijs heeft de voorzitter, de heer G. N. Meurs, gezegd, „dat gebleken is dat sommige ambtenaren belast met onderwijszaken, de belangen van het confessioneel onderwijs duidelijk plaatsen boven

die van het openbaar onderwijs.”

Wij hebben sedertdien nog niets gelezen over een vervolging wegens smaad van de heer Meurs, evenwel ook niet over ontslagen op staande voet van zo'n soort ambtenaren. Wij zouden het echter toch wel eens plezierig vinden, als het departement van onderwijs in de nieuwe regering nu eens aan een voorstander van het openbaar onderwijs toeviel...

Het schoolblad (NOV) citeert het hoofd van de Parelschool in Amsterdam in een verslag aan de ouders:

„Minder prettig is het resultaat van 'n onderzoek, dat ik op school heb ingesteld naar de rookgewoonten van onze leerlingen. Het bleek, dat in de zesde klassen ongeveer 43 % der kinderen nooit rookte, 25 % rookte matig, dat wil zeggen minder dan tien sigaretten per week, 32 % rookte meer dan tien sigaretten per week, maar minder dan drie pakjes per week. Ontstellend! Maar weet u, dat in een eerste klas, eerste klas, ja, u leest het goed, 20 % der kinderen meer dan twee sigaretten per week rookte, van wie 6 % 's zondags van vader een sigaret kreeg? Wat moeten wij hier in hemelsnaam tegen doen?”

Geloof men, dat de berichten over longkanker door een stelletje dwazen zijn opgesteld? Heeft men nooit gehoord van geestelijke en lichamelijke groei van kinderen en hoe schadelijk, vooral voor het gestel van kinderen, het gebruik van alcohol en nicotine kan zijn?”

Ter voorkoming van misverstand: het gaat hier om een lagere school; op middelbare scholen is de toestand veel en veel erger. „Wat moeten wij hier in hemelsnaam tegen doen?”

In het volgende nummer van het schoolblad geeft een andere onderwijzer antwoord:

„Geef het goede voorbeeld! Een poos geleden heb ik al voorgesteld, dat geen leerkracht in geheel Nederland van de kleuterschool tot en met de hoge school roken zou in de aanwezigheid van de leerlingen. Laten we daarmee beginnen.”

Als de onderwijzers en leraren dat al niet kunnen, wat klagen zij dan over de jeugd?

De toestand in Zuid-Afrika wordt bijna van dag tot dag slechter. Naar het schijnt heeft een toenemende groep negers er de brui aan gegeven nog langer met de methoden van gewelddoos verzet voor gelijkberechtiging te strijden en dat maakt de positie van de blanken er niet plezieriger op. Natuurlijk, zij hebben het aan zichzelf te wijten, laten we dat vooropstellen, maar er gaat toch wel wat in je om, als je in de krant leest:

„De politie in Johannesburg die, gezien de onrustige toestand in Zuid-Afrika, moeilijkheden van de kant van de inheemse bevolking vreest, heeft als voorzorgsmaatregel o.m. een honderd meisjes tussen de 16 en 18 jaar in een kamp opgenomen, waar deze worden geoefend in het gebruik van wapens en het aanvoeren van gewapende groepjes.”

Dat was het onderschrift van een foto die de Nieuwe Rotterdamse Courant op de voorpagina plaatste en waarop een aantal meisjes is te zien, die getraind worden in het gebruik van een geweer. Nu zien wij al niet graag vrouwen in een dergelijk bedrijf en nog minder graag kinderen, maar alsof die foto op zichzelf al niet wrang genoeg was, plaatst de NRC er als kop boven „Annie, get your gun”. Dat is de titel van een Amerikaanse musical en dat is erger dan een misplaatst grapje, het is een smakeloosheid, want als men maar even doordenkt, moet men zich bij die foto realiseren, dat hier kinderen worden afgericht in het doden van hun medemensen. En waarom? Om geen andere reden dan dat die medemensen eindelijk in opstand komen tegen de smaad en vernedering die hun door de ouders van diezelfde kinderen bij voortduring wordt aangedaan. Het is geen operette die er in Zuid-Afrika wordt opgevoerd, het is een van de droevigste treurspelen die de moderne geschiedenis te zien geeft.

Branding, die eeuwig op een doortocht wacht,
sloeg nimmer stiller dan voor deze stranden,
de kleine baai, waarin ik gisteren landde,
flonkert van lampen in den zomernacht.

Branding

Onder de maan door zeilt een sneeuw wit jacht,
aan beide masten hangt een ster te branden.
Muziek aan boord, een zachte sarabande,
een serenade aan den nacht gebracht.

Het schip zeilt verder en nu branden boven
de zee alleen de sterren en de maan,
de baai wordt donker want de lampen dooven,

ik hoor alleen de branding in den nacht,
zij breekt zoo stil, dat ik mijn hart hoor slaan,
branding, die eeuwig op een doortocht wacht.

E. van der Steen

(Uit: „Controversen”. C. A. Mees, Santpoort, 1938)

Raadsels op Kreta opgelost

Prof. Gordon doet belangrijke ontdekking

Onder taalkundigen is het algemeen bekend, dat ons alfabet van **Phoenicisch-Kanaänitischen** huize is. Het in West-Europa en Amerika gebezigde Latijnse alfabet is van **Griekse** oorsprong. Doch het Griekse alfabet gaat op zijn beurt terug op dit Semitische alfabet – een **Phoenicisch-Kanaänitische** uitvinding van ongeveer 4000 jaar geleden. Het woord „alfabet” is dan ook een **Griekse** verbastering van een oorspronkelijk Semitische aanduiding van de beide eerste letters van het alfa(a)-bet(b).

Ons alfabet is dus niet van Indo-Europese oorsprong, maar ons alfabet gaat terug op een Semitische uitvinding, die men kan kenschetsen als de *grootste „alfabetische” sprong voorwaarts in de wereldgeschiedenis. Sindsdien is geen beter alfabet uitgevonden.*

Dat ons alfabet op een geniale uitvinding teruggaat, laat zich niet onmiddellijk beseffen – vertrouwd als men is met het abc sinds de eerste klas van de lagere school. Vergelijkt men echter ons alfabet van 26 letters met de honderden tekens, waarvan *Chinezen en Japanners* zich nog steeds bedienen, dan springt onze voorsprong onmiddellijk in het oog.

De Chinese en Japanse lettertekens zitten vast aan het primitieve *beeldschrift*, dat we kennen van rebussen op ouderwetse sigarenzakjes en van prijsvragen. Ook ons alfabet gaat uiteindelijk terug op het *beeldschrift*. Want de a (Grieks: alfa; Hebreeuws: alef) was oorspronkelijk een tekeningetje van een *rund* (het Hebreeuwse „alef” betekent dan ook „rund”) en de b (Grieks: bètha; Hebreeuws: het) stelde oorspronkelijk een huisje voor.

De geniale Semieten, die omstreeks 2000 v. Chr. het nieuwe alfabet uitvonden, maakten zich los van het *beeldschrift* en concipieerden het *fonetische schrift*, m.a.w.: voor iedere klank een letter. Zo kon men met ruim 20 lettertekens alle klanken weergeven en zodoende ook alle woorden vastleggen. *Langs deze weg werd de tekening van het rund (alef) de aanduiding van de a-klank.*

Noch de Egyptische hiëroglafen, noch het Babylonische spijkerschrift, noch ook het Heethitische lettergrepen-schrift konden in de verste verte de vergelijking doorstaan met het nieuwe en originele alfabet.

Tip opgelicht

Tot nog toe wisten de taalkundigen dit alles wel, maar duister bleef de cultuurhistorische achtergrond en de aanvankelijke verbreiding van het nieuwe alfabet. *Dit jaar heeft prof. dr. Cyrus H. Gordon een tip van deze historische sluier opgelicht.*

Wij achten deze resultaten niet minder belangrijk dan de vondsten aan de Dode Zee sedert 1947, en stellig van wijder strekking.

Prof. Gordon (geb. 1908 te Philadelphia) is sinds 1946 hoogleraar in Assyriologie en Egyptologie aan de Brandeis-Universiteit (Massachusetts). Sedert 1957 staat hij aan het hoofd van een voor hem gecreëerd „*Department of Mediterranean Studies*” dezer universiteit¹.

In 1955 formuleerde prof. Gordon zijn nieuwe visie aldus: „De alfabetische teksten, die te *Ras Sjamra (Ogarit)* aan de Noord-Syrische kust zijn gevonden², vormen de schakel tussen Homerus en de Bijbel. De oud-Griekse (Homerus!) en de oud-Hebreeuwse (Genesis!) literatuur bezitten overeenkomstige structuren, gebaseerd op dezelfde Semitische cultuur van het Oostelijke bekken der Middellandse Zee”.

Deze cultuur dateert uit *het Minoïsche tijdperk* (± 3000-1500 v. Chr.)³. Rond 1450 v. Chr. werd Kreta onder de voet gelopen door Grieken uit Mykene. De hoofdstad Knossos aan de Noordkust ging in vlammen op. Met betrekking tot deze „Minoïsche” cultuur van Kreta deed prof. Gordon in 1957 een belangrijke ontdekking.

Men had in de laatste 60 jaren talrijke inscripties op Kreta gevonden, zonder er in te slagen, ze te ontcijferen. Zo heeft de beroemde archeoloog *Sir Arthur Evans* (die het paleis te Knossos op vrij aanvechtbare wijze restaureerde in de jaren 1921-1935) niet minder dan 1600 teksten gecopieerd, zonder ze te kunnen ontcijferen – behalve de getallen⁴. Wel had men 3 typen ontdekt: *het lineair A, het lineair B en het Eteokretensisch*. Pas in 1952 slaagde de Engelse architect *Michael Ventris* (overl. in 1956) er in, *het lineair B* te ontcijferen en te identificeren als *oud-Grieks*. Dit lineair B had men slechts in de ruïnes van Knossos aangetroffen: een bewijs van Griekse invloed aldaar ± 1500 v. Chr. Doch met de beide andere schriftsoorten wist men nog steeds geen raad, tot prof. Gordon zijn tanden erop zette... met resultaat!

In 1957 maakte hij bekend, dat hij *het lineair A* had ontcijferd. Lineair A was in de ruïnes bij *Hagia Triada* aan de zuidkust van Kreta door een Italiaanse archeologen-ploeg tussen 1902 en 1912 ontdekt. De zuidkust stond kennelijk open voor Semitische invloeden: prof. Gordon ontdekte een aantal Semitische woorden op deze tabletten (met administratieve en zakelijke lijsten – *zonder zinsbouw*). Een nieuwe ontdekking van 18 *wij-stenen met inscripties* gaf méér licht. Deze inscripties waren wel volledige zinnen. Prof. Gordon ontcijferde het woord „*kireatoo*”, dat hij identificeerde als het west-Semitische woord voor het (Phoenicisch-Kanaänitische) „*kirjat*” (= stad). Via dit sleutelwoord wist hij alle teksten te ontcijferen.

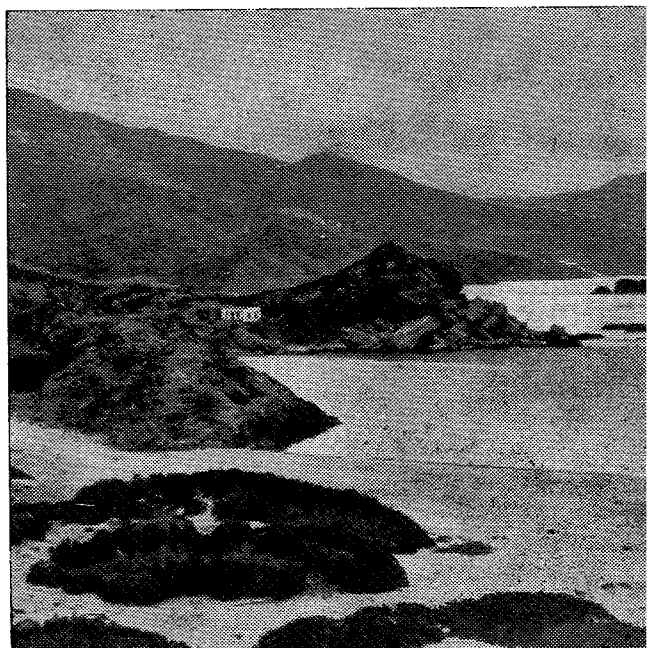
Geen Grieks dialect

Zijn conclusie luidde: in tegenstelling met het noordelijke lineair B, is het zuidelijke lineair A *géén* Grieks dialect, maar de *oorspronkelijke Kretensische Taal, t.w. een west-Semitisch dialect*. Dit Kretensisch is nauw verwant met het „*Punische alfabet*” van *Karthago*, dat men in de resten van Karthaagse begraafplaatsen heeft gevonden. Nu restte nog *het Eteokretensische schrift*. In februari van dit jaar zette prof. Gordon zich aan de ontcijfering. Alweer succes! De laatste ontdekking was, merkwaardig genoeg een *synthese* van de beide vorigen. Eteokretensische inscripties had men reeds vóór 1900 bij *Psychroen Praisos* op Kreta aangetroffen. Men dateerde ze op 1300-600 v. Chr. – dus na de Griekse inval. De letters waren *Grieks*, maar de taal was *onbekend*. Prof. Gordon ontdekte, dat de taal *Semitisch* was! Aldus bleek, dat het oude Kretensische, west-Semitische dialect

zich op deze plaatsen eeuwenlang had weten te handhaven, ondanks de Griekse overheersing.

Vóór de *Griekse invasie* (± 1450 v. Chr.) was Kreta dus bewoond door een *west-Semitische bevolking*. De Griekse invasie strekte zich in die Volksverhuizingstijd óók uit tot de eilanden van de Egeïsche Zee, tot Cyprus en tot Klein-Azië (het huidige Turkije). De overwinnaars namen veel over van de cultuur der overwonnenen. Ten aanzien van de Homerische sagen had prof. Gordon dit reeds vastgesteld. Het Phoenicisch-Kanaänitische alfabet namen de invallers over. Ook *andere* invallers namen dit alfabet over: *de Hebreeën onder Jozua* – geen invallers uit het noorden, zoals de Grieken – maar uit het zuiden (het Sinaï-schiereiland, waar Mozes de uit Egypte ontluchte stammen een nieuwe Wet en een nieuw geloof gaf).

Een weerklink van de volksverhuizing in de 15e eeuw vóór Christus vinden we in Genesis

9:27, waar sprake is van *Jafet* (de stamvader der Indo-Europeanen) „*die wonen zal in de tenten van Sem*” (de stamvader van de overwonnen Kanaänieten)⁵.

Overlevering bevestigd

Hoe verrassend de ontdekkingen (1955, 1957, 1962) van prof. Gordon ook zijn, zij bevestigen slechts oude overleveringen, waarop tot nog toe te weinig acht is geslagen. Zo vertelde *Homerus*, dat de moeder van Minos een *Phoenicische* prinses was. *Herodotus* wist, dat de Phoenicische invloed op Kreta sterk is geweest in oude tijden. Tenslotte: *volgens een Griekse overlevering* voerde de *Phoeniciër Kadmos* het *Phoenicische alfabet* bij de Grieken in.

Prof. Gordon heeft met zijn ontdekkingen aangetoond, dat het *Oostelijke bekken van de Middellandse Zee* (tot aan de *Indo-Europese invasie* in het midden van de 15e eeuw v. Chr.) beheerst werd door een – *Phoenicisch-Kanaänitisch – Semitische beschaving*, waarvan *oude overleveringen in de Bijbel (Genesis)* en bij *Homerus* getuigen.

Zo heeft prof. Gordon licht doen vallen op de cultuur, die de Hebreeërs en de Grieken bij hun beweging naar het Middellandse Zee-bekken aantroffen.

Na een assimilatie-proces bloeide de volstrekt eigen en nieuwe cultuur van *Hellas* op (Socrates, ter dood gebracht in 399 v. Chr.). Toen de Hebreeën het land Kanaän bezetten, vond óók een assimilatieproces plaats (het tijdperk van de

(slot op pagina 4)

Lezingen voor de radio

zo. 19 mei (VARA) 9.45 uur: H. G. Cannegie-
ter: „Hebt u ook kinderen?”

zo. 26 mei (VARA) 9.45 uur: U. J. Rutgers:
„Groeit de techniek de mens boven het
hoofd?”

(slot van pagina 3)

Richteren). Deze assimilatie was echter gedeel-
telijk en het Hebreeuwse of Israëlitische volk
bleef trouw aan, dan wel hervond eigen Mo-
zaïsche traditie. De profeet Eli-jah overwon de
Kanaänitische Baälpriesters op de berg Kar-
mel¹⁶. Maar ook het volk Israël nam het schrift
en, tot op zekere hoogte, zeden en gewoonten
van de Kanaänitische uitvinders van het alfabet
over.

Assen

Dr. P. D. van Roijen

1. Zijn „Adventures in the Nearest East” (1957)
werd in Nederlandse vertaling onder de titel:
„Opgravingen in Bijbelse Grond” (Spectrum;
Utrecht, 1960) uitgegeven, na „Het Oude Testa-
ment in historisch Perspectief” (Aula; Utrecht,
1959) — een vertaling van zijn „Introduction to
Old Testament Times”.

2. Sedert 1929 zijn in de ruïne-heuvel Ras Sjamra
resten gevonden van de antieke havenstad Oega-
rit. Men vond ook talrijke kleitabletten met
alfabetische inscripties van Phoenicische of Ka-
naänitische oorsprong. In ± 1350 v. Chr. werd
Oegarit verwoest.

3. Minos was de legendarische koning van Kreta,
de tegenstander van Theseus, die met behulp
van Daïdalos de weg door het Labyrinth vond en
de Minotauros doodde.

4. Zie in dit verband: „De Stier van Minos”,
een Nederl. vert. (Elsevier-pocket, 1960) van
Leonard Cottrell: „The Bull of Minos”.

5. Onze gegevens ontleen wij in hoofdzaak aan
een samenvatting in: „Boston Herald” van 4
april 1962, aan een artikel van prof. Gordon in:
„Journal of Near Eastern Studies” (juli, 1962)
en aan een beschouwing van prof. dr. R. E.
Wolfe in: „The Unitarian Register and the Uni-
versalist Leader”, aug. 1962.

6. Vgl. 1 Koningen 18:16-46.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker,
dr. H. Bonger, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof,
H. A. Scheltes.

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4,
telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische
organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50,
buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

HET CONGRES 1963

In het vorige nummer van Mens en Wereld
konden we slechts een enkele resolutie van dit
levendig verlopen congres vermelden. Intussen
wordt nu een volledig overzicht van de resolu-
ties en besluiten gereedgemaakt, dat in het vol-
gende nummer onder Mededelingen zal ver-
schijnen. In afwachting daarvan willen wij hier
reeds iets weergeven van wat er aan de orde is
geweest.

De eerste dag was grotendeels gewijd aan or-
ganisatorische zaken: het jaarverslag en de fi-
nanciële verantwoording. Een aantal waarde-
volle opmerkingen werden behandeld, naast ve-
le detailpunten. Maar ook werden enkele voor-
stellen besproken en afgedaan. Door het hoofd-
bestuur is nogeens nadrukkelijk verklaard dat
het Verbond de gebleken ontgroeningsexcessen
ten sterkste afkeurt omdat daarin immers een
gebrek aan eerbiediging voor de mens in zijn
menselijke waarde tot uitdrukking komt, en
dat de maatschappij door haar houding tegen-
over corpora en studenten geen aanleiding moet
geven tot de gedachte dat dit soort van men-
selijke omgang aanvaardbaar zou zijn.

Aangenomen werd een voorstel om te bevor-
deren dat in de hogere klassen van het V.H.M.O.
de grondbeginselen van de wijsbegeerte zullen
worden behandeld. Aan het hoofdbestuur werd
opgedragen in overleg met deskundigen te on-
derzoeken in hoeverre de public-relations en de
publiciteit van het Verbond verbeterd zouden
kunnen worden, terwijl voorts nog enkele an-
dere meer organisatorische beslissingen werden
getroffen.

Wereldpolitiek en kern

Op de tweede dag van het congres stond het
vraagstuk van de wereldpolitiek en de kernbe-
wapening in de aandacht. Inleidingen vonden
plaats van de verbondsvoorzitter dr. J. P. van
Praag (Oslo en onze verantwoordelijkheid), mr.
dr. H. J. Roethof (Recht en macht in een ver-
anderende wereld), drs. J. Koopman (Wereld-
economie en vredeskansen) en prof. dr. B. W.
Schaper (De Humanist tussen de wereldmach-
ten). Een voorstel van de gemeenschap Den
Helder tot een congresuitspraak op morele
gronden tegen elk gebruik van kernwapenen, en

een voorstel van het hoofdbestuur tot aanvaar-
ding van de resoluties van het congres van de
Internationale Humanistische en Ethische Unie
in augustus 1962 te Oslo, stonden ter discussie.
Uiteraard werd hierbij in het bijzonder aan-
dacht gegeven aan de Verklaring over de We-
reldpolitiek die in Oslo aan de orde kwam.

Vastgesteld werd dat een moderne wereld-
oorlog vrijwel absolute ondergang betekent.
Verschil van mening bestaat echter binnen het
Humanistisch Verbond over de vraag: hoe
voorkomen we de atoomoorlog, door éézijdige
afschaffing van kernwapenen of door handha-
ving van het machtsverevenwicht der atoommach-
ten? Gevreesd werd dat zowel het aannemen als
het verwerpen van een uitspraak als door de
gemeenschap Den Helder gevraagd, uitgelegd
zou worden als een uitspraak voor één van de-
ze alternatieven.

Daarom werd dan ook door het congres een
motie van orde aangenomen waarin wordt vast-
gesteld dat de verschrikkingen en gevolgen van
een kernoorlog de humanist vervullen met af-
schuw, terwijl hij in een moderne oorlog min-
der dan ooit een oplossing ziet voor interna-
tionale tegenstellingen. Voorts, dat de keuze
tussen het al of niet aanvaarden van kernbewa-
pening mede afhankelijk blijkt van het inzicht
in de meest doeltreffende wijze om een atoom-
oorlog te voorkomen en daarom niet recht-
streeks uit de levensovertuiging voortvloeit.
Tenslotte dat de humanist zich verplicht acht
op grond van zijn levensovertuiging en naar
eigen inzicht in de feitelijke verhoudingen te
streven naar vermindering van de internationa-
le spanning en naar verwezenlijking van de we-
reldvrede.

De resoluties van het congres te Oslo wer-
den aanvaard, terwijl tevens nog een motie aan-
genomen werd waarin — onder verwijzing naar
de verklaring van 1957 over stopzetting van
atoomproeven — er met klem op aangedrongen
wordt, in het bijzonder bij de regeringen van
de U.S.S.R. en de V.S., dat beide regeringen al-
les in het werk zullen stellen om in deze tot
volledige overeenstemming te komen, nu de
standpunten elkaar reeds zo dicht genaderd
zijn.

Humanistische vorming in schoolverband

Ik ben met het lezen van Mens en Wereld ach-
terop geraakt, zodat ik eerst nu (eind april)
kennis nam van enige vragen, die de heer Kuil-
man in het nummer van de zesde stelde. Zij ge-
ven mij aanleiding tot de volgende opmerkin-
gen.

„Vorming betekent vorm geven aan. Waar-
aan?” Zo wil ik ook wel beginnen en dan is
mijn antwoord: „Aan het in jonge mensen la-
tent aanwezige verlangen naar eigen levensin-
zicht.” In de nadruk op eigen ligt de rechtvaar-
diging van de aanduiding humanistisch. Immers
opvoeden in die geest is onder meer opvoeden
tot zelfstandig oordelen en waarden. De hu-
manist kan zich dus niet tot doel stellen zijn
eigen levensovertuiging aan zijn kinderen of
leerlingen over te dragen. Wat van hem ver-
wacht mag worden is, dat hij hen in aanraking
brengt met de levensvragen, dat, als die beteke-
nis voor hen krijgen, hij hun levensbeschouwe-
lijke gedachten uit velerlei bron voorlegt en bo-
venal, dat hij met hen meedenkt en meevoelt,
als zij trachten voor zichzelf een antwoord te
vinden. Gaat het dus aanvankelijk om kennis-
overdracht, meer en meer wordt de taak van de
leraar leiding te geven aan het onderlinge ge-
sprek. Dat moet verheldering brengen, half ge-
vormde eigen inzichten scherper omlijnen ge-
ven, leren luisteren naar de anderen, niet alleen
naar hun argumenten, maar door de woorden
heen naar de gevoelsmotieven. Dat is de door

de initiatiefnemers bedoelde humanistische
vorming. De vorming van de geest (de uitdruk-
king is van de heer Kuilman), zoals het onder-
wijs in de oude talen, de wiskunde en andere
vakken dat beoogt, is iets anders.

Moge bij voortgezette discussies over deze ma-
terie dit vooropstaan:

Ouders van kinderen, die binnen afzienbare
tijd hun eigen leven beginnen, vragen zich niet
zonder zorg af: „Hoe kunnen wij hun geestelijk
weerbaar maken?”

Opgroeiende kinderen, zodra zij weten, waar
het om gaat (niet: weer een vak er bij), tonen
behoefte hieraan. Ik weet dit uit eigen ervaring.
Uiteraard onder de voorwaarde dat het niet ver-
plicht wordt.

Wij kunnen het principieel anders doen dan
de geestelijke, die godsdienstonderricht geeft en
wel zo, dat buitenkerkelijke ouders het ons toe-
vertrouwen.

Er is al enig voorbereidend werk gedaan, er
zal meer nog volgen. Wel niemand zal er aan
beginnen zonder zich er rekenschap van te ge-
ven, dat uit de praktijk zal moeten blijken wel-
ke vorm hem en zijn leerlingen (uiteraard af-
hankelijk van het schooltype) past.

Het is een werk, dat beloften voor de toe-
komst van een niet onbelangrijk deel van ons
volk inhoudt en dat dus aller belangstelling en
steun verdient.

D. H. Prins

VROUWEN VAN TROJA

Het blijft een vreemde gewaarwording een toneelstuk te zien dat bijna 2400 jaar geleden geschreven is. Als we bedenken dat vaak opeenvolgende generaties elkaars problematiek als onbelangrijk beschouwen; dat we vaak de grootste moeite hebben ons in te leven in de bestaanswijze van mensen die in een ander land wonen dan het onze, dan moet het ons op het eerste gezicht lijken, alsof de Griekse tragedie-schrijver Euripides oneindig ver van ons staat.

Wie de „Vrouwen van Troja” ziet, bemerkt hoe hij volledig in de ban raakt van wat zich op het toneel afspeelt. Het kunstwerk blijkt tijd en afstand te overspannen en heeft een universele geldingskracht.

De Griekse tragedie kennen we door het gedeeltelijk bewaard gebleven werk van Aeschylus, Sophocles en Euripides. De laatste zou men de meest moderne van deze drie kunnen noemen. Jammer is, zowel ten aanzien van het werk van Euripides, als dat van de andere klassieken, dat er bij de lezer en de theaterbezoeker een zekere weerstand bestaat. Ondanks de vele prachtige vertalingen waagt het grote kunstminnende publiek er zich meestal niet aan.

Redenen zijn: de grote afstand in tijd, het taalgebruik dat niet meteen aanspreekt, en de onbekendheid met de figuren uit deze werken, wier achtergronden door de schrijver bekend werden verondersteld. Dat laatste is inderdaad voor de leek de grootste moeilijkheid. De tragedies werden geschreven voor een publiek dat de verhalen over de goden en sterfelijke helden wel kende. De schrijver gebruikte bestaande mythen en verhalen in een nieuwe vormgeving. Zowel in de voorstelling van Aeschylus' „De

willen veroorzaken. Het is een zuiver pacifistisch werkstuk van een diep bewogen mens, geschokt door de ellende waartoe de oorlog leidt, die hij van dichtbij had meegemaakt. Uiteraard

Over de inhoud het volgende: Troje is ingenomen door de Grieken na tien jaar belegering omdat de Trojaan Paris de Griekse Helena, echtgenote van koning Menelaos, naar zijn stad had ontvoerd. Pas door de list met het houten paard gevuld met strijders, valt Troje. De Trojaanse strijders worden gedood, de vrouwen wachten hun lot af, als oorlogsbuit bijeengedreven.

In de proloog schilderen de god Poseidoon en de godin Athena de situatie, waarna men Hekabe gewaar wordt, de bejaarde echtgenote van de gesneuvelde koning Priamos, neerliggend in verscheurdheid en ellende. Man en zoons zijn

gedood, haar dochters zullen door de Grieken worden meegevoerd in slavernij. Hekabe ondergaat de ontmoeting met haar waanzinnig geworden dochter Cassandra, met haar schoondochter Andromache, en met Helena. Andromache krijgt van Hekabe de raad zonder verzet met de Grieken mee te gaan, in de hoop dat eens een betere toekomst zal komen voor haar zoontje Astyanax. Maar de Grieken besluiten om de jongen van de Trojaanse burcht te werpen uit vrees voor zijn wraak in de toekomst. Het afscheid tussen Andromache en Astyanax is een zeldzaam roerende episode, in uiterste eenvoud en klaarheid weergegeven. Helena tracht Menelaos,

haar bedrogen echtgenoot, in een stortvloed van woorden te doen geloven in haar onschuld, maar Hekabe, die in Helena de oorzaak van alle ellende ziet, weet Menelaos te overtuigen van de schuld van zijn vroegere gade zodat hij besluit haar in Griekenland te straffen.

Wanneer Hekabe aan het lijk van Astyanax, haar kleinzoon, de laatste eer heeft bewezen, rest haar niets meer. Overeind gekomen staat ze in feite alleen nadat ze aan ieder de totale waanzin van dit alles heeft duidelijk gemaakt. Na een verijdelde poging om zich in de vlammen van het brandende Troje te werpen, wordt ze weggevoerd naar de Griekse schepen.

EURIPIDES

Perzen” alsook in de „Vrouwen van Troja” is echter gebleken dat de afstand in tijd niets afdoet aan de zeggingskracht van de Griekse tragedie. Taal en inhoud kunnen na korte tijd iets eigens krijgen, vooral bij het lezen van een programma of nog beter, een boekje over Griekse mythen en sagen.

In „De vrouwen van Troja” toont Euripides de ineenstorting van menselijke waarden, die de oorlog meevoert. Het stuk is een voortdurende aanklacht tegen goden en mensen die oorlog

Deze tragedie is een bezeten en schokkende aanklacht. De prachtig klinkende vertaling van Evert Straat kreeg een merendeels indrukwekkende vertolking door het gezelschap van de „Nederlandse Comedie” onder regie van Ton Lutz. Vooral bij Ank van der Moer die van de eindeloos lijdende Hekabe een diep doorleefde uitbeelding gaf. Wanhoop en berusting van deze tragische figuur stegen tot aangrijpende hoogte. Ellen Vogel als Cassandra, en Lous Hensen als Andromache waren zeer overtuigend. De enige wanklank in dit geheel vormden Femke Boersma

en Will van Selst die aan de uitbeelding van Helena en Menelaos geen enkele tragische spanning wisten te geven. Het koor blijft altijd een moeilijk te hanteren groep. De muziek van Juriaan Andriessen vormde een suggestieve achtergrond.

Een goede voorstelling van een beklemmend en actueel drama, dat naar wij hopen door velen zal worden gezien om te ondergaan hoe indringend Euripides zijn tijdgenoten, en ons, waarschuwde: „Wie wijs is, schuwt de oorlog”.

W. v. d. Kooi

◀ De „rode” telefoon

Het noodlot der atoomvorschers

Kort geleden werden degenen, die van de voorgeschiedenis wat af wisten, opgeschrikt door het bericht, dat Prof. J. Robert Oppenheimer, de Amerikaanse Fermi-prijs, bestaande uit een bedrag van 50.000 dollars benevens een gouden medaille, was toegewezen door de Amerikaanse Energie Commissie, hetzelfde lichaam, dat in 1954 Prof. Oppenheimer door President Eisenhower buiten de geheime gegevens van het atoomonderzoek deed stellen, omdat deze man, die „de vader van de atoombom” werd genoemd, relaties met communisten had gehad.

Erg serieus moet men dergelijke aantijgingen blijkbaar niet nemen, want Prof. Oppenheimer is steeds directeur van het wetenschappelijke Institute for Advanced Study te Princeton, N. J., gebleven en hij is ook nooit van het verraad van geheime gegevens beschuldigd. Drie van de vier leden van de Commissie meenden, dat er „fundamentele gebreken” waren in Oppenheimers karakter. — De ware oorzaak van de aktie van de AEC was, zoals uit het rapport (van 992 blz.) bleek, dat Oppenheimer een tegenstander was van de ontwikkeling van de zg. H-bom, hetgeen één van zijn ondergeschikten tegen hem getuigde. De vrienden van Oppenheimer zijn niet opgehouden tegen de beschuldigingen t.a.v. Oppenheimer te opponeren. Het resultaat was, dat hij in april 1962 werd uitgenodigd tot een diner met Nobelprijswinnaars, hetgeen het begin van Oppenheimers rehabilitatie betekende, die nu door de bovengenoemde Fermi-prijs blijkt te zijn voltooid.

Dit bericht van enkele weken geleden brengt ons midden in de materie, die Robert Jungk behandelt heeft in zijn boek „Heller als tausend Sonnen”, welk boek op voortreffelijke wijze door J. F. Kliphuis in het Nederlands is vertaald.

Omstreeks de eeuwwisseling begon de natuurkunde een geheel ander aanzien te krijgen, en tussen 1920 en 1930 ontstond een definitieve vorm en bekroning van deze nieuwe ontwikkeling, die — volgens Oppenheimer — „niet de schepping van één enkele man was, maar het resultaat van vele wetenschappelijke onderzoekers uit allerlei landen, al heeft de geniale, scherp-kritische geest van Niels Bohr het werk van het begin tot het einde geleid, bijeengehouden en ten slotte gemetamorfiseerd.” „Een bij-

na adembenemende spanning had ons allen aangegrepen”, heeft een andere onderzoeker verklaard. Deze spanning en de enorme betekenis van wat uit de onderzoekingen zou kunnen voortkomen, heeft vanzelfsprekend een zeer bijzondere invloed gehad op de onderzoekers zelf. En deze heeft mede geleid tot wat Oppenheimer later de „zondeva” van de kernfysici

Robert Jungk

Licht van duizend zonnen

Uitg. Scheltens en Giltay

heeft genoemd. Want na de idyllische jaren van circa 1923–1932, kwamen de botsingen met de politiek, toen Hitler aan de macht kwam en de vrees voor Hitlers atoombom, die achteraf overdreven bleek te zijn geweest, zijn voortdurende bedreiging over de toen onder leiding van Oppenheimer in Amerika massaal georganiseerde en geïndustrialiseerde atoomonderzoekers deed gelden. Die praktisch tot uiting kwam in de militaire overheersing van hun onderzoekingen, die een geheel ander aspekt tot gelding bracht dan dat van de niet-militaire, maar het geheel willende overzien en met verdere strekkingen en ontwikkelingen rekening willende houden, atoomfysici.

Drie soorten onderzoekers

Onder de atoomfysici waren in het groot gezien drie groepen. Het grootste aantal der onderzoekers zag zeer duidelijk de gevaren, die uit hun werkzaamheden volgden en wilde met deze rekening houden. De tegenovergestelde groep wilde om welke reden dan ook voortschrijden op het pad van de ontwikkeling der massale vernietigingsmiddelen. De derde groep, waartoe eigenlijk Oppenheimer zelf behoord

heeft, zette de ontdekkingen voort, terwijl zij overtuigd was, dat dit het einde van de mensheid in haar huidige vorm zou kunnen betekenen. Jungk zegt van Oppenheimer in de jaren 1947–1950, dat hij wel sprak over de „zondeva” van de kernfysici, maar geen aanstalten maakte om berouw te tonen. Zijn vrienden meenden te moeten konstaten, dat de invloed van Washington op hem groter was dan zijn invloed op Washington.

Terwijl men tot de nederlaag van Duitsland bang was geweest voor wat de Duitse kernfysici gepresteerd zouden hebben, bleek reeds vóór de nederlaag van Japan de angst te bestaan voor een overwicht op het gebied der nucleaire wapens van de Russen. „De krachtigste protesten van de Amerikaanse wetenschappelijke onderzoekers waren echter gericht tegen het plan in de zomer van 1946 nieuwe atoomproeven te houden. Zij stonden op het standpunt, dat deze proeven een moderne vorm van sabelgerinkel vormden en een ongunstige invloed moesten hebben op de sfeer van de internationale onderhandelingen betreffende de atoomkontrole. In 1947 moest Einstein ontmoedigd verklaren, dat de openbare mening wel voorlicht was over de atoomoorlog, „maar daartegen niets heeft ondernomen, ja de waarschuwing zelfs uit het bewustzijn heeft verdrongen”.

Bikini

Een Franse fabrikant lanceerde met succes een tweedelig badpak onder de naam „Bikini”. Naar aanleiding van de proefexplosie op Bikini vermaande de vroegere assistent en vriend van Rutherford, de Russische kernfysicus Kapitza zijn collega's in het westen verder te strijden tegen het gebruik van atoomenergie voor militaire doeleinden. „Als er steeds in één adem wordt gesproken — schreef hij — over atoomenergie en atoombom, dan is dat even dwaas als wanneer men electriciteit hoofdzakelijk zou associëren met de elektrische stoel”. Later is gebleken, dat Kapitza niet alleen de buitenlandse maar ook de binnenlandse onderzoekers heeft opgewekt niet aan de ontwikkeling van atoomwapens mede te werken, en dat hij dit zelf geweigerd heeft. Later ook werd bekend, dat er een aantal Russische kernfysici tot verbanning en dwangarbeid waren veroordeeld, omdat zij hebben geweigerd aan de atoombom te werken. Natuurlijk was het slechts een kleine minderheid van de Russische onderzoekers die aan dit verzet hebben deelgenomen. Of er ook in de westelijke landen een dergelijk daadwerkelijk verzet is gepleegd, vertelt Jungk niet. Wel verhaalt hij uitvoerig over wat een aantal atoomfysici in Amerika getracht hebben tegen de wedloop in atoomwapens te doen. In het voorjaar van 1947 besepte echter iedereen, dat de „kruistocht der atoomgeleerden” was mislukt en de wedloop in volle gang. Uitvoerig schetst Jungk de invloed van leger en vloot, de nieuwe „Maecenassen”, die enorme bedragen aan researchgelden en subsidies beschikbaar stelden.

De waarschuwing van zeven belangrijke kernfysici in het zg. Franck-Report, dat Jungk in zijn geheel als aanhangsel van zijn boek opneemt, dat „de Verenigde Staten, waarvan de bevolking en de industrie in een betrekkelijk gering aantal steden is geconcentreerd, zich in een nadelige positie bevinden vergeleken met landen, waarvan de bevolking en de industrie over grotere gebieden is verdeeld” en dat zij van mening waren, dat op korte termijn geen nucleaire bommen in een onverhoedse aanval tegen Japan mochten worden gebruikt, mede omdat dit de kans op een toekomstige internationale controle op dergelijke wapens zou verspelen, deze lessen werden in de wind geslagen

(Slot op pagina 7)

(Slot van pagina 6)

en de bommen op Hiroshima en Nagasaki afgegooid, waarbij bewust met de aard der doelgebieden werd rekening gehouden.

Innerlijke strijd

De invloed, die deze laatste daad op onderzoekers als Hans Bethe had, heeft Jungk op indrukwekkende wijze beschreven: diens innerlijke strijd en afwijzing van het standpunt der zg. activisten. De strijd ging nu over het vervaardigen van de „waterstof- of superbom”. De leidende geest daartegen was Hans Bethe. Ditmaal ontwaakte het Amerikaanse publiek toch eindelijk uit zijn apathie. Een twaalfstal kernfysici vroeg aan de regering een verklaring, dat zij deze bom nooit het eerst zou gebruiken. Deze geruststellende verklaring is echter nooit afgelegd.

Jungk's boek eindigt met het verhaal van de – zoals nu gebleken is: – voorlopige ondergang van Oppenheimer en met de weergave van twee aanhangsels, waarvan ik het Franck-Report reeds noemde. Het andere is het memorandum, dat Prof. Niels Bohr in juli 1944 aan President Roosevelt gericht heeft, en waarin hij de gevaren, die door de toepassing van de nieuwe radio-actieve elementen dreigden, reeds duidelijk aanwijst en tevens de richting, waarin een mogelijke oplossing der grote moeilijkheden dient te worden gezocht. „De persoonlijke betrekkingen tussen de geleerden van de verschillende volkeren bieden zelfs de mogelijkheid van een voorlopig officieus contact,” schreef Prof. Bohr.

Bijzonder interessant is de dankbetuiging en de bronnenvermelding, die de schrijver aan zijn boek heeft toegevoegd. Niels Bohr en vele andere grote atoom-fysici hebben hem persoonlijk willen ontvangen. Anderen hebben hem schriftelijk materiaal afgestaan. Een galerij van belangrijke atoomfysici trekt aan ons oog voorbij: Heisenberg O. Hahn, Von Weizsäcker, Joliot-Curie, M. Born, Houtermans, Oppenheimer en vele anderen.

Dit boek van Robert Jungk heeft op mij een grote indruk gemaakt. Zonder de ethische en sociale problemen, die erin tot uiting komen, zou reeds de fantastische ontwikkeling van de atoomfysica, zoals die door Jungk beschreven wordt en waarvan wij als leek vanzelfsprekend veel niet begrijpen, op onze intense belangstelling aanspraak kunnen maken. Maar daar zijn nu mee verbonden de innerlijke instelling der atoomonderzoekers, die in deze gigantische tijd moeten beslissen wat zij willen, anders gezegd: wat zij mogen doen, en wat zij moeten laten. Het verhaal van hun worsteling en de daarmee verbonden motieven, inzichten, instellingen en tradities (Hoe lang heeft de natuurwetenschappelijke geleerde zich als vakman niet volstrekt van de sociale vragen afgekeerd!), het al of niet vinden van een nieuwe, ruimere verantwoordelijkheid, de onderlinge samenwerking en botsingen, Jungk heeft dit verhaal geschreven, alsof hij erbij geweest is. Hij zou dit zeker niet zo hebben kunnen doen, indien hij velen van hen niet in hun eigen atoomcentra en universiteiten persoonlijk had kunnen spreken over de vragen, die ook hemzelf zo sterk interesseren.

J. B. Meijer

Stijlmijmerij

Ik moet eerlijk bekennen, dat de kritiek van de Amsterdamse gemeenschap Tuinsteden West tijdens het congres gericht tot ondergetekende me aan het piekeren heeft gezet. Wat moeten die Tuinstedelingen van me? Wat hebben ze tegen mijn geschrijf? Wat heb ik in de loop der jaren in deze hoek miszegd? Wat beogen zij met hun opmerkingen? Vragen, vragen en ik maar prakkizeren en 's nachts wakker liggen en er maar niet uitkomen.

Totdat ik besloot een onderzoek in te stellen naar de herkomst van die voor mij zo alarmerende congresklanken. En wel ter plaatse. Dus op naar West, naar de Sloterplas, naar de bronnen. Daar zou het mij duidelijk moeten worden wat de Westerlingen dwars zit.

Maar mis hoor, want nu ik alles van ze weet zijn mij hun oogmerken duisterder dan ooit. Wat ben ik van de Tuinsteden West te weten gekomen?

Dat zij hun bijeenkomsten behalve interessant en leerzaam ook gezellig weten te maken.

Dat zij daartoe een gepast gebruik maken van films, dia's, voordracht, muziek enne... koffie!

Dat zij alles uitstekend voorbereiden en dat zij met name voor het thans bijna afgelopen seizoen een gedrukt winterprogramma aan leden en belangstellenden hebben gezonden, dat zeer terecht in het orgaan van de federatie Amsterdam „De Loopmare” een welverdiende pluim verwierf.

Dat zij veel aandacht besteden aan het praktische humanisme, aan laat ik zeggen het wel en wee van de leden persoonlijk.

Dat zij in een aantal huiskamers van leden gespreksgroepen in bedrijf hebben.

Dat zij – en dit als klap op de vuurpijl – tot besluit van het winterwerk een hele dag op een van hun Sloterplas-eilanden, het Geuzeneiland, gaan bivakkeren om daar met de ganse humanistische familie eens gezellig feest te vieren, om met de kinderen kuilen te scheppen, hutten te bouwen, ballonnetjes op te laten en wedstrijden te houden, om zo maar in het zonnetje (daar wordt op gerekend!) met elkaar te zitten of te liggen keuvelen, om samen te eten en te drinken en zo maar samen vrolijk te zijn!

Moet u nog peultjes? Dat is nou precies wat ik altijd zo graag heb willen zien: een blij Verbond! Wat ik in bijna elke Stijlmijmerij heb geanimeerd! Waarvoor ik steeds maar materiaal heb proberen aan te dragen!

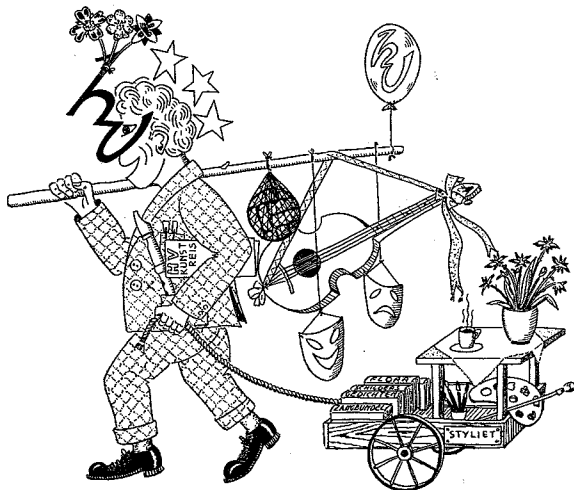
Dat het nu uitgerekend die gemeenschap moet zijn die met kritiek komt...

Daar moet wat anders achter zitten en ik geloof dat ik het door heb. Ze hebben doodgewoon een balletje opgegooid om te zien of die Stijlmijmeraar zou opspringen om zich te verdedigen. En dan zouden ze hun zin hebben gehad. Want wat is het geval? Ze zijn van alle markten thuis daar in Tuinsteden west, maar een echte levende Styliet hebben ze nog nooit gezien! Jammer voor hen dat die er niet intrap- te en rustig bleef zitten.

Styliet

P.S.

Om Tuinsteden West over de teleurstelling van mijn niet-verschijnen heen te helpen hierbij mijn portret. Is het niet net of-ie zo naar het Geuzeneiland stapt?

ROTTERDAM

Donderdag 23 mei

LANDDAG

Jaarlijks centrum van ontmoeting

voor jong en oud

voor ouders met kinderen

voor vrienden en kennissen

voor iedereen

Dr. J. P. van Praag:

HUMANISME VOOR IEDEREEN

Otto Sterman - Voordrachtskunstenaar

Excursies door Rotterdam

Koffiemaaltijd

Deelnemerskaarten bij gemeenschapsbesturen

Zeddam-Montferland. Voor een heerlijk rustige vakantie: **Pension „Wijde Blick”**. Volledig pension f 9,50 (incl.) p.d. Folder op aanvraag. Telefoon (0 83 45) 4 9 3.

Te huur zitkamer en 2 slaapkamers; gebr. van keuken. Vrij: vóór 13 juli en ná 17 aug. Douche aanw. Brieven Ds. Medenbachweg 6, Ermelo.

Alleenstaande dame, 43 jaar, alg. ontwikkeld, westen des lands **zoekt contact** met beschaafde ontwikkelde heer voor vrije tijd en vakanties. Gezamenlijke rekening. Brieven onder no. mei 3 aan het bureau van dit blad.

Dame, 47 jaar, serieuze levensopvatting, representatief, algemeen ontwikkeld, met goede huishoudelijke kwaliteiten, liefhebster van muziek, boeken, natuur en wandelen, zin voor humor, **zoekt contact** met karaktervol ontwikkeld heer om zo mogelijk tot een harmonisch huwelijk te komen. Brieven onder no. mei 2 aan het bureau van dit blad.

Gesch. vr., acad. beroep, z. **lieve bescheiden vrouw**, die de zorg voor huish. en kinderen (9 en 2 jaar) geheel v. haar kan overnemen. Tel. na 6 uur: 070-55 64 82, Zeylmans.

STICHTING ERASMUSHUIS

4 % Obligatielening

Uitgeloot per 1 januari 1963 nr. 11, 17, 27, 34, 75, 119, 190, 156, 167, 170, 144, 187, 222, 228, 274. Coupons nr. 5 betaalbaar.

In te wisselen bij de Twentsche Bank of aangetekend opzenden aan A. Schuur, Dickenslaan 24-I, Utrecht. Omwisseling is mogelijk.

CREMATIE

IS WAARDIG EN STIJLVOL

Vraagt het inlichtingenblad
„WAAROM CREMATIE?”

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE
Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage
Tel. (070) 55 47 97

Ook de buitenkerkelijke leden van de
Partij van de Arbeid hebben een
organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP

is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,75 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne
toegezonden door het Secretariaat
Haagweg 210 - Leiden

Humanistische Stichting Socrates

Oudegracht 152, Utrecht

De Zomerschool

van de humanistische stichting „Socrates” zal dit jaar worden gehouden van vrijdag 19 juli 16.00 uur tot zondag 21 juli 17.00 uur te Oosterbeek.

Onderwerp: **PROBLEMEN RONDOM DE VRIJHEIDSSTRAF**

Leiding: P. A. Pols

Spreekers: Nog nader bekend te maken

Verdere mededelingen:

De huishoudelijke leiding zal in handen zijn van mevrouw M. J. Waasdorp-Sonius.

De zomerschool wordt gehouden in het conferentieoord „de Pietersberg”,

Pietersbergweg 19 te Oosterbeek.

De kosten bedragen met volledig pension f 32,-, met alleen koffie en thee f 15,-.

Zij, die een aanmeldingsformulier willen ontvangen, kunnen deze aanvragen bij het secretariaat van de stichting „Socrates”, Oudegracht 152, Utrecht.

rapport humanisme en sociale gerechtigheid

Van dit rapport is zo juist een ongewijzigde herdruk verschenen.

Zij, die dit nog steeds zeer actuele rapport in hun bezit willen hebben, kunnen dit bestellen door storting of overschrijving van f 1,25 op postrekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond - Utrecht, met vermelding: „Rapport H.S.G. no 6301”.

„De huidige mensbeschouwing”,

geschreven door Dr. W. Couturier S.J., Prof. Dr. B. M. I. Delfgaauw, Dr. H. Faber, Dr. K. J. M. van de Loo, Prof. Dr. C. A. van Peursen, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. A. Poslavy, Dr. J. P. van Praag, Drs. H. Redeker. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door storting en overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 24.

„DE NIEUWE SITUATIE VAN DE NATUURONDERZOEKER” door Prof. Dr. B. W. SCHAPER

„Moet de natuuronderzoeker dan voor het democratisch geconstitueerde gezag buigen en loyaal medewerken aan wat eventueel met grote waarschijnlijkheid mede de ondergang van zijn eigen volk betekent?”

Deze vraag vindt u in de brochure, die voor f 0,50 verkrijgbaar is bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht, girorekening no. 30.49.60.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER - DEVENTER**. Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.